

Volumul se deschide cu articolul lui Dragoljub Pavlović, intitulat *Елементи хуманизма у српској књижевности XV века* (Elementele umaniste în literatura sîrbă din sec. al XV-lea, p. 5—16) în care autorul se ocupă de influența bizantină în literatura sîrbă veche din sec. al XV-lea și de activitatea unor personalități culturale sîrbești cum ar fi Constantin Filozoful, autorul «Vieții lui Ștefan Lazarevici».

Југословенска књижевност и усмена народна књижевност од XV до XVIII века (Literatura iugoslavă și literatura populară orală din sec. al XV-lea pînă în sec. al XVIII-lea, p. 17—44) se intitulează amplul referat semnat de Miroslav Pantić. Autorul încearcă să rezolve una din problemele insuficient studiate în istoria literaturilor iugoslave: raportul dintre literatura orală și literatura scrisă cu veleități artistice, problemă deosebit de actuală pentru perioada la care se referă comunicarea.

Autorul trece în revistă principalele contribuții la rezolvarea acestei probleme, începînd de la Vuk Karadžić, subliniind în mod deosebit importanța studiilor lui V. Jagić, lucrări fundamentale în acest domeniu. În continuare, ocupîndu-se de atitudinea literaților din Dubrovnik din sec. al XV-lea față de literatura scrisă și orală, autorul arată că în această perioadă folclorul nu numai că reprezintă un izvor pentru cunoașterea trecutului istoric, dar este acceptat chiar ca istorie pură. Mai tîrziu, în epoca restaurației catolice și a iluminismului, atitudinea aceasta exaltată față de creația literară populară devine mai rezervată, mergînd pînă la acțiuni sistematice și perseverente ale clerului catolic de a «purifica» poporul chiar și prin combaterea propriei lui poezii.

Din comunicare se desprind două concluzii de bază: 1) legăturile dintre folclor și literatura artistică scrisă în secolele al XV-lea — al XVIII-lea au fost mai profunde și mai întinse decît se cunoștea din cercetările de pînă acum și 2) în cercetarea fenomenului literar din aceste secole, va trebui de aci înainte să se țină seamă într-o mai mare măsură de influența folclorului asupra poeziilor vremii, și nu numai de influența multiplă a literaturii italiene. I s-ar putea reproșa autorului o oarecare tendință spre divagații, care nu-și au locul necesar în economia referatului (de ex., despre greutățile tehnice în munca de descoperire și sistematizare a textelor poeziei populare ș.a.m.d.).

O contribuție importantă la problema paternității cunoscutei opere istorice *Die Serbische Revolution*, tipărită în 1929 la Viena cu numele marelui istoric german Leopold Ranke, aduce Miodrag Popović în comunicarea «*Die Serbische Revolution*» (p. 45—58). Autorul arată că, obligat de ostilitatea lui Miloš Obrenović să renunțe la publicarea operei sale «*Istoria contemporană a sîrbilor*» (o parte din «*Istorie...*» fusese elaborată la noi în țară, la Paniova), carte care nu-i fusese pe plac cneazului, Vuk Karadžić caută cu stăruință o posibilitate de a o publica fie în limba germană, fie în rusă. Întîmplarea face ca în anul 1828, la Viena să se întîlnească prin intermediul lui B. Kopitar cu tînarul profesor universitar berlinez Leopold Ranke, care-și propusese să aprofundeze istoria popoarelor din sudul Europei. Între cei doi începe o colaborare rodnică și o prietenie durabilă. În anul 1829 apare *Die Serbische Revolution*. Pe copertă scria: «După hîrtii și izvoare sîrbești, Leopold Ranke». Citînd în continuare documente și scrisori — începînd cu apariția operei și pînă în zilele noastre — care privesc contribuția lui Vuk la această operă, dr. M. Popović arată că atît materialul documentar, cît și confruntarea conținutului și a structurii operei germane cu «*Istoria contemporană a sîrbilor*» (*Srpska istorija našeg vremena*) a lui Vuk demonstrează că acesta n-a fost doar un simplu informator al lui Ranke, ci i-a pus la dispoziție o operă gata elaborată, și, după mărturisirile lui Ranke însuși, scrisă chiar în limba germană. Contribuția personală a lui Ranke la această operă constă în aprecierile de ordin moral-filozofic de la sfîrșitul cărții, care reprezentau în același timp și concluzii și sugestii pentru domnitor. Unele din aceste idei le va relua Vuk în cunoscuta-i scrisoare către cneazul Miloš, cu trei ani mai tîrziu. Autorul își încheie comunicarea cu concluzia că *Die Serbische Revolution* are incontestabil, doi autori, ea fiind rodul unei colaborări nobile a doi oameni de știință de naționalități diferite.

O altă comunicare, legată tot de numele lui Vuk Karadžić este a lui V. Nedić, *Слєна Живана, певач Вука Караџића* (Oarba Živana, informatoarea lui Vuk Karadžić, p. 59—71). Živana este o apariție singulară în folclorul sîrb din sec. al XIX-lea, femeie oarbă, care cutreiera țările slave din Balcani, cîntînd din guslă și compunînd poezii vitejești. Vuk a întîlnit-o pe această trubadură a Balcanilor în anul 1815, la Zemun, și a notat de la ea cîteva poezii epice, din care a publicat șase în anul 1833. În afară de acestea, el a mai indicat o poezie ca notată de la Živana, menționînd că mai are și alte poezii pentru tipar. Mai tîrziu însă, Vuk nu mai indică sursa poeziilor publicate. Autorul referatului își propune să identifice, pe baza studiului comparat al textelor, alte poezii ale Živanei, notate și publicate de Vuk Karadžić și analizează cu finețe componentele talentului poetei — capacitatea ei de a scoate noi efecte emoționale dintr-un material vechi, cîntat în repetate rînduri, observația psihologică deosebit de subtilă, un lirism permanent prezent în țesătura poeziilor, un simț deosebit pentru construirea scenelor grandioase, o armonie perfectă între parte și întreg în poezie, un stil extrem de cizelat etc. Motivul preferat al poetei